

Лєна Кукоба,
наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ,
канд. іст. наук

АНТИБАЛІСТИЧНА КОАЛІЦІЯ: НОВА АРХІТЕКТУРА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ

Опубліковано: Кукоба Л. Антибалістична коаліція: нова архітектура безпеки України та Європи. Діяльність Президента України в умовах російсько-української війни. Інформаційно-аналітичний бюлетень. 2026. Випуск 15 (190). С. 51-59.

Повномасштабна війна Росії проти України докорінно змінила підходи до європейської безпеки. Масоване застосування балістичних ракет, удосконалення засобів повітряного нападу та зростання загроз для цивільної інфраструктури продемонстрували, що наявних спроможностей протиракетної оборони вже недостатньо як для України, так і для більшості європейських держав. У цих умовах питання створення нових механізмів колективного захисту набуває не лише військового, а й стратегічного значення.

Однією з відповідей на сучасні виклики стало створення 13 липня Інтегрованої коаліції антибалістичної оборони, яка об'єднала Україну та дев'ять європейських держав навколо розвитку спільного проєкту FREYJA. Упродовж останніх тижнів ця ініціатива активно обговорюється в українських онлайн-медіа, які аналізують її військові, політичні, економічні та технологічні перспективи. На основі матеріалів українських інформаційних ресурсів і коментарів експертів доцільно розглянути ключові переваги, потенційні ризики та можливий вплив нової коаліції на формування європейської системи безпеки.

Ефективність збиття балістичних ракет в Україні суттєво знизилася протягом року. За підрахунками Forbes Ukraine, рівень перехоплення впав із майже 40 % на початку року до близько 20 % навесні, а в середині літа наблизився до 0 %. Зокрема, під час масованої атаки на Київ 6 липня українська ППО не змогла знищити жодної балістичної ракети. На цьому тлі

розглядається створення нової пан'європейської системи протиповітряної оборони Freya (forbes.ua).

«Росія робить останню ставку на удари балістичними ракетами по містах і селах, щоб зламати наших людей і позбавити Україну можливості захищатися. Іранський режим воює так само. Співпраця Росії та Північної Кореї призвела до вдосконалення північнокорейських ракет. Наш розрахунок такий, що у світі буде більше балістичних ракет. І антибалістики має бути щонайменше достатньо. Саме цим ми й займаємося», – наголосив Президент (ukrinform.ua).

Тож передумови та виклики сучасних реалій щодо посилення безпеки Європи та України спричинили створення Антибалістичної коаліції. Десять держав Європи, включаючи Україну, 13 липня за результатами установчого засідання у Парижі заявили про створення Інтегрованої коаліції антибалістичної оборони, яка буде розвивати антибалістичний потенціал Європи. Про це йдеться у Спільній декларації про створення Інтегрованої коаліції антибалістичної оборони. «Ми, лідери Данії, Франції, Німеччини, Італії, Нідерландів, Норвегії, Іспанії, Швеції, України та Сполученого Королівства, визнаючи зростаючу загрозу, яку становлять балістичні ракети, та зростаючу важливість оборонних спроможностей для безпеки Європейського континенту, оголошуємо сьогодні про початок створення суто оборонної Коаліції антибалістичної оборони. Ми висловлюємо нашу підтримку її Флагманському проекту щодо швидкої роботи над розвитком антибалістичного потенціалу», – йдеться у документі (eurointegration.com.ua).

Політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки Олег Постернак дав наступний коментар щодо причин: «Склалася унікальна ситуація. До речі, це унікальна й водночас абсурдна ситуація, і це насамперед проблема Європи. Європейські країни виявилися цілковито залежними від американських поставок та американської зброї. Зрозуміло, що це не може їх не турбувати. Загалом вони мали звернути на це увагу давним-давно. Але в них не було приводу, а існувала ілюзія, що американський щит перебуватиме над Європою

ще дуже довго. Тому вони особливо не поспішали із розв'язанням цієї проблеми. Як ми бачимо, такі країни, як Франція, Італія та Німеччина, мали власні розробки, наприклад засобів протиповітряної оборони. Проте в них усе було погано з балістичними ракетами, і вони практично не приділяли цьому уваги. За винятком, звичайно, Франції та Британії. Оскільки це ядерні держави, зрозуміло, що в них є засоби доставлення ядерної зброї. Але загалом у Європі це питання було дуже далеким від будь-якого рішення та будь-якого консенсусу» (uatv.ua).

Засновники коаліції переконані, що «захист Європи вимагає глобального рішення у вигляді інтегрованої архітектури протиракетної оборони для стримування та відбиття майбутніх ракетних загроз». За задумом, це доповнить існуючі системи протиракетної оборони від балістичних ракет, включаючи суверенні європейські рішення, які вже придбані або будуть придбані країнами-учасницями. «Об'єднавши нашу оборонно-промислову базу, наші дослідження та наш оперативний досвід, ми прагнемо побудувати спільний протибалістичний потенціал для Європи та підтримувати відповідну допоміжну діяльність. Ми робимо це не проти будь-якого народу, а на захист нашого власного», – наголосили співзасновники коаліції. На цьому шляху коаліція збирається використати «унікальний досвід України, здобутий у захисті від агресивної війни Росії». «Засновниками Коаліції є Данія, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Норвегія, Іспанія, Швеція, Україна та Сполучене Королівство. Коаліція залишається відкритою для інших націй, які поділяють її принципи та цілі», – йдеться у декларації (eurointegration.com.ua).

Експерт-міжнародник Дмитро Левусь переконаний, що підписанню декларації про Антибалістичну коаліцію передувала ґрунтовна робота: «Підписання декларації і є вже насправді проявом тієї роботи, яка тривалий час здійснювалася раніше. Тобто зараз ми маємо ситуацію не тоді, коли декларація йде попереду реальної роботи, а коли вона певним чином стає такою позначкою того, що вже пророблено» (unn.ua).

В основу роботи Антибалістичної коаліції буде покладено розвиток проєкту FREYJA. У квітні Володимир Зеленський заявив, що Україна розглядає можливість створення антибалістичної системи у співпраці з європейськими країнами протягом наступного року. 14 травня співвласник і головний конструктор Fire Point Денис Штілерман повідомив, що компанія приєднується до антибалістичної коаліції, і опублікував презентацію пан'європейського проєкту FREYJA – єдиної захищеної системи протиповітряної та протиракетної оборони з акцентом на перехоплення балістичних ракет. Очікується, що система інтегруватиметься з іншими елементами ППО за стандартом NATO Link-16. 25 травня Штілерман заявив, що у разі успішного розроблення вже до кінця року за допомогою дешевшої української альтернативи ЗРК Patriot можна буде перехоплювати ворожі балістичні ракети. В інтерв'ю Financial Times Штілерман сказав, що нещодавні випробування ракети FP-7.X були «досить успішними», а за оптимальних умов масове виробництво може розпочатися вже у серпні 2026 року. 13 липня компанія Fire Point представила антибалістичні ракети FP-7.x, які розробляються для системи протиповітряної оборони (nv.ua).

Президент України Володимир Зеленський висловив сподівання, що протягом наступних 12 місяців система FREYJA почне працювати. За словами президента, загроза балістичних ракет у світі лише зростатиме, тому створення такої системи є необхідністю. FREYJA має стати спільним оборонним проєктом європейських країн, який посилить захист континенту від балістичних загроз. «Європі потрібно більше захисту від балістики. Разом ми можемо створити таку систему. Україна готова забезпечити свою частину – антибалістичну ракету. Зараз ми завершуємо роботу над нею. Важливо політично затвердити, що FREYJA – це наш спільний проєкт в інтересах усієї Європи», – заявив Зеленський (forbes.ua).

Президент наголосив, що нова система має бути «сильною, надійною і дешевшою за інші системи», а також передбачати створення власних ракет-перехоплювачів. Володимир Зеленський зазначив, що Україна може надати

ракетний компонент системи, тоді як інші учасники мають забезпечити радары та інші критично важливі елементи (forbes.ua).

Антибалістичний щит FREYJA будуватиметься на базі ракети-перехоплювача FP-7.x, розробки української оборонної компанії Fire Point. Уже відомо, що у системі використовуватимуться радары виробництва HENSOLDT. До роботи вже приєдналися провідні європейські оборонні компанії: Kongsberg Defence & Aerospace, Thales, Safran, MBDA, Eurosam, Saab, Diehl Defence, Weibel Scientific, Fire Point, HENSOLDT, Sener та Leonardo. Особливо важливо, що компанії, які ще донедавна були конкурентами, сьогодні об'єднують свої технології та експертизу заради спільної мети – створення надійного захисту європейського неба (rnbo.gov.ua). Однією з ключових особливостей системи стане відкрита архітектура та використання модулів Network Access Nodes, які дозволять інтегрувати додаткові рішення та компоненти (unn.ua).

Створення Антибалістичної коаліції за участю України та дев'яти провідних європейських держав має як свої переваги, так і певні ризики.

Зазначається, що вона може стати одним із найважливіших рішень у сфері безпеки на континенті з часу повномасштабного вторгнення Росії. Європа переходить до якісно нового етапу – формування власної довгострокової оборонної архітектури. Йдеться вже не лише про підтримку України, а про спільне створення сучасного ракетного потенціалу, розвиток оборонної промисловості та технологій, які мають забезпечити безпеку європейського простору на десятиліття вперед (obozrevatel.com).

Експерт Дмитро Левусь припускає, що саме спільна робота над проектом FREYJA може дати старт до виникнення такого союзу. «Це один із контурів можливого такого європейського оборонного союзу і зростання, власне, європейської оборонної автономії – те, чого так дуже довго добивається Трамп» (unn.ua).

Політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки Олег Постернак, у свою чергу, відмітив переваги проекту: «... в Європі є інша перевага. Завдяки децентралізації й водночас дуже налагодженим зв'язкам між різними

державами існує можливість одночасно, не у форматі конвеєра, коли все виробляється одне за одним, випускати всі складники. Потім у якомусь одному місці їх можна буде дуже швидко зібрати, як конструктор Lego. Це можуть бути ракети, пускові установки та безліч інших компонентів» (uatv.ua).

Олександр Мусієнко, військовослужбовець ЗСУ та військовий аналітик також відмітив позитивні перспективи: «Ми розраховуємо, що такий спільний імпульс дасть результат: в Україні є проєкт і напрацювання, а в європейських країн – доступ до ринку технологій та власні розробки. Уся ця синергія допоможе нам спільно просуватися до створення справді високоточної та ефективної системи протиракетної оборони, яка захищатиме не лише Україну, а й увесь Європейський Союз» (uatv.ua).

Отже, у позиціях експертів простежується спільна оцінка того, що FREYJA може стати не лише технічним оборонним проєктом, а й основою для нового формату співпраці України з європейськими державами.

Наступною перевагою для України, на якій неодноразово наголошується, є те, що разом із презентацією проєкту FREYJA Україна перейшла із позиції прохача на позицію ініціатора. Адже основну роль відіграв унікальний бойовий досвід України, який високо оцінюють європейські союзники. «Особливого значення набуває участь України як співзасновника коаліції. За роки війни саме українська армія отримала унікальний бойовий досвід протидії сучасним ракетним загрозам, а оборонно-промисловий комплекс довів здатність швидко адаптуватися до нових викликів. Саме тому новий формат може стати не лише політичним сигналом єдності Європи, а й платформою для формування спільної системи безпеки, у якій Україна розглядатиметься вже не як виключно отримувач допомоги, а як один із ключових партнерів у розробці технологій та виробництві озброєнь» (obozrevatel.com).

Аналогічної думки дотримується експерт Дмитро Левусь. Це стало можливим завдяки активному розвитку оборонного сектора та вдалим рішенням, що відповідають логіці ведення сучасної війни: відносно дешеві та ефективні засоби ураження, такі як дрони, почали долати значні відстані та

уражати цілі в глибині території рф. І в економічному вимірі ці цілі коштують значно дорожче за вартість одного БпЛА. «Україна продемонструвала протягом цього року зростання своїх можливостей і конкретні удари на системній основі, які демонструють крихкість росії і її неможливість перемогти Україну. Вони переконуються тому, що Україна є вигідною для безпекових інвестицій, оскільки вона в змозі підтримувати безпеку на Європейському континенті, саме спроможності України зробили можливими ці перетворення і в ставленні Трампа, і в європейському сегменті, у тому числі в конкретному проєкті FREYJA» (unn.ua).

Україна дедалі більше розглядається не як споживач безпекових рішень, а як партнер, здатний робити власний внесок у створення нових технологій, виробництво озброєння та розробку сучасних оборонних концепцій. Такий формат співпраці відповідає інтересам усіх учасників коаліції. Для Європи це означає прискорення розвитку власного оборонно-промислового потенціалу та зменшення критичної залежності від зовнішніх постачальників. Для України – інтеграцію до європейського оборонного простору, доступ до спільних інвестицій, технологій і виробничих програм. Якщо ця модель буде реалізована на практиці, вона може стати одним із фундаментів нової архітектури європейської безпеки, де Україна виступатиме не об'єктом захисту, а одним із її ключових творців (obozrevatel.com).

Український дипломат і політик Роман Безсмертний також має аналогічну позицію щодо цього питання: «На мою думку, саме в цьому полягає стратегічне значення створення Антибалістичної коаліції. Якщо її розвиток не обмежиться політичними деклараціями, а перейде до реальних спільних проєктів, то ми можемо говорити про якісно новий етап європейської безпекової інтеграції. Україна вже давно перестала бути лише країною, яка отримує військову допомогу. За роки повномасштабної війни вона накопичила унікальний досвід протидії сучасним засобам повітряного нападу, інтеграції різних систем протиповітряної оборони, використання безпілотних технологій та засобів радіоелектронної боротьби. Цей досвід не має аналогів у більшості

європейських держав і є надзвичайно цінним для розвитку спільної оборонної політики (obozrevatel.com).

Політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки Олег Постернак також наголосив на потребі європейських країн в альтернативних засобах безпеки та допомозі від України: «...Війна Росії проти України насправді актуалізувала це питання, оскільки зберігається значна залежність від американської допомоги. Що більше, нинішній специфічний президент США показав усю вразливість європейської позиції. Тобто європейці змушені про всяк випадок думати про якийсь запасний варіант, за якого Сполучені Штати не допомагатимуть їм. У цьому випадку допомога з боку України для них, безумовно, дуже важлива, оскільки зараз можна створити власну ініціативу. Вона не є заміною, наприклад, тому, що дають США та НАТО. Усе це загалом зберігається. Але паралельно така ініціатива посилює безпеку Європи й робить європейські країни політично гнучкішими, зокрема в контексті взаємин зі США. Мені здається, це ключовий момент, і саме на нього треба звертати увагу» (uatv.ua).

Тож, як впливає, український бойовий досвід став рушієм у становленні України як рівноправного європейського партнера у посиленні спільної безпеки.

Ще однією позитивною ознакою коаліції називають політичну незалежність та відкритість для інших учасників. Антибалістична система FREYJA має одну, але дуже важливу відмінність, – у незалежності від зовнішнього контролю. За словами співзасновника та головного конструктора Fire Point Дениса Штілєрмана, сучасні західні системи ППО часто працюють у форматі закритої архітектури, коли країна-постачальник або виробник, фактично, зберігають контроль над критичними елементами системи. Очікується, що архітектура проєкту буде реалізована таким чином, що до нього зможуть легко долучатися нові країни-партнери (unn.ua).

Крім того, проєкт передбачає меншу фінансову затратність. Український дипломат і політик Роман Безсмертний пояснює: «Одна ракета РАС-3,

виробництво якої зараз контрактують у Німеччині, коштує приблизно 5,5 мільйона доларів. Якщо ж говорити про FP-7X, то її орієнтовна вартість становить трохи більше одного мільйона. Тобто майже у п'ять разів дешевше. І це ще без урахування вартості самого комплексу. Якщо створити систему, умовно кажучи, на базі європейських компонентів – ту, яку зараз називають «Фрея», вона також буде значно дешевшою. А якщо уявити, що така система забезпечуватиме протиракетну оборону всього європейського континенту і вироблятиметься локально, то економія буде ще відчутнішою. Усе залежить від організації процесу, менеджменту та технологічних рішень. Коли всі побачили, на що здатна українська оборонна інженерія, коли безпілотники почали вражати цілі за півтори–дві тисячі кілометрів, ставлення кардинально змінилося. Стало зрозуміло, що за цими рішеннями стоять дуже серйозні технології. І, чесно кажучи, сьогодні мало хто знає, які саме розробки вже існують в Україні» (obozrevatel.com).

Існують також сподівання, що проєкт FREYJA має шанси прискорити переговорний процес і дасть досить серйозний сигнал для росії. Президент України Володимир Зеленський наголосив, що посилення антибалістичних спроможностей є одним із ключових факторів для завершення війни: «Чим більше засобів для збиття російських балістичних ракет буде в Україні, тим вища імовірність того, що Путін сяде за стіл переговорів, бо його останній аргумент у цій війні більше не працюватиме» (rbc.ua).

Щодо цього політик Роман Безсмертний представив наступний коментар: «Створення Антибалістичної коаліції є для Росії насамперед стратегічним сигналом про те, що Європа починає готуватися до довгострокового стримування російської військової загрози, а не лише реагує на поточні події. Для України та Європи це сигнал надії, що вже розпочинається формування нової системи безпеки. Якщо раніше основний акцент робився на постачанні озброєння Україні, то тепер мова йде про спільне виробництво, розвиток оборонних технологій та формування власного європейського потенціалу протиракетної оборони. Водночас Кремль, імовірно, сприйматиме цей процес і

через призму часу. Такі проєкти потребують років для повноцінної реалізації, тому в Москві можуть вважати, що ще мають певне «вікно можливостей» до того, як нова система запрацює на повну потужність. Саме тому політичні рішення мають якнайшвидше перейти у практичну площину – запуск спільних виробництв, фінансування та розгортання нових оборонних спроможностей (obozrevatel.com).

З погляду отримання швидкого результату є певні проблеми. По-перше, поки що це велика історія на перспективу. По-друге, це певний символічний сигнал Росії, щоб там не думали, що вхопили бога за бороду і що нічого в Україні та Європі не просувається. Ні, якраз демонструється стратегічне бачення: що б ви там не робили, країни Європи та Україна також думатимуть на перспективу й готуватимуться на випадок можливого продовження агресії з боку Росії (uatv.ua).

Незважаючи на позитивні оцінки та переваги, розвиток проєкту FREYJA має свої ризики та недоліки. По-перше, це сама організація спільного виробництва. Український дипломат і політик Роман Безсмертний наголошує: «Проблема полягає в тому, що майже всі системи, про які ми говоримо, працюють на так званому закритому програмному коді. Тобто без американців ми не можемо повноцінно використовувати Patriot, без французів та італійців – SAMP/T, без німців – їхні системи, і так далі. У кожного виробника – власні стандарти та власне програмне забезпечення. Коли ж ви бачите позначку «система з відкритим кодом», це означає, що різні елементи можуть бути інтегровані між собою незалежно від країни-виробника. Але саме тут і виникає головна проблема. Усі погодяться користуватися спільною системою, однак одразу постане питання: як розподіляти прибутки, інтелектуальні права та виробничі замовлення? Саме на цьому етапі й можуть виникнути найбільші суперечності. Тому, наскільки я зараз розумію ситуацію, найбільш реалістичним виглядає інший підхід. Наприклад, радары можуть вироблятися в Італії, системи управління – у Німеччині, електроніка – у Нідерландах, адже до проєкту входять десять країн. А фінальне складання комплексу може

здійснюватися в Україні, скажімо, у Києві. Фактично це буде те, що раніше називали великоагрегатним складанням, коли система комплектується вже готовими вузлами різних виробників» (obozrevatel.com).

Другим ризиком політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки Олег Постернак назвав потребу у більшій кількості часу для організації спільного виробництва: «... Зрозуміло, що зараз усе це тягнутиметься досить довго. Процес поки що перебуває на етапі початкової технічної та політичної взаємодії, а також формування спільної позиції й розуміння того, як усе має виглядати. Але, з іншого боку, якщо запустити цей процес і європейці справді серйозно до нього долучаться, він може бути реалізований досить швидко. Усе-таки європейські країни порівняно з тими ж Сполученими Штатами Америки мають одну перевагу. США, звичайно, на відміну від багатьох держав, мають замкнений цикл виробництва зброї. Причому їхній військово-промисловий комплекс, як ми знаємо, посідає одне з провідних місць у світі (uatv.ua). Крім того, він також додав: «Важливо, щоб не почалося перетягування каната навколо того, де мають бути розташовані виробництва, хто має на них працювати, хто і який внесок робитиме і так далі. Я думаю, у європейців зараз якраз є розуміння, що треба поспішати й робити все максимально швидко. Дуже важливо, що роботу починають не з нуля. В Україні є певні технології, які були представлені. Деякі українські компанії відіграють у цьому провідну роль. Тому, якщо все розвиватиметься хоча б у такому темпі, як зараз, процес не займе роки. Це все одно потребуватиме досить багато часу, але це майбутнє України» (uatv.ua).

Наступним ризиком дипломат і політик Роман Безсмертний називає фінансовий аспект: «Якщо буде сформований достатній виробничий потенціал, наступним ключовим питанням стане те, хто фінансуватиме виробництво і хто закуповуватиме цю продукцію. Саме навколо цього, на мою думку, точитиметься основна робота найближчими роками. Фактично змінюється сама модель підтримки України. Якщо раніше союзники шукали озброєння по складах і збирали його буквально по всьому світу, то тепер мова йде про

створення власних виробничих потужностей і довгострокове фінансування оборонної промисловості. Водночас поряд із очевидними перевагами існує й певний ризик. Одна справа – збирати окремі компоненти в різних країнах, а зовсім інша – знайти сотні мільярдів чи навіть трильйонні інвестиції для створення повноцінної виробничої бази. Саме фінансовий аспект може стати найскладнішим викликом для реалізації цієї моделі (obozrevatel.com).

Створення Антибалістичної коаліції загалом оцінюється як один із найважливіших кроків у розвитку європейської оборонної співпраці за останні роки. Більшість експертів розглядають її не лише як відповідь на зростання загрози балістичних ударів, а й як початок формування нової архітектури безпеки Європи, у якій Україна виступає не лише отримувачем військової допомоги, а й повноправним партнером та учасником розробки сучасних оборонних технологій.

Водночас реалізація проєкту FREYJA залежатиме від здатності країн-учасниць забезпечити ефективну координацію спільного виробництва, узгодити фінансування, розподіл технологій і виробничих потужностей, а також зберегти політичну єдність у довгостроковій перспективі. Саме тому сьогодні Антибалістична коаліція є не стільки завершеним безпековим механізмом, скільки стратегічною інвестицією у майбутню систему європейської протиракетної оборони. У разі успішної реалізації вона здатна суттєво посилити оборонні спроможності Європи, зміцнити технологічне партнерство між державами та закріпити роль України як одного з ключових учасників формування нової моделі колективної безпеки.